

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

Joan Fuster

Joan Fuster: l'escriptura assagística

Vicent Salvador (Universitat Jaume I)

Joan Fuster (Sueca 1922-1992) és, com a assagista, una figura cimera en la literatura catalana de l'època, a part de la seva extensa activitat com a historiador de la literatura, crític literari o historiador social de la llengua. Caldria afegir-hi, encara, una breu trajectòria poètica, a la darrereria dels quaranta i primeria dels cinquanta, que va quallar en poemes com el famós "Criatura dolcíssima", musicat per Lluís Llach i que forma part del llibre *Escrit per al silenci* (1954). Ara bé, el polimorfisme d'aquest homenot que Pla va deixar retratat amb ploma àgil i trets inesborrables gira al voltant de la seva producció assagística, que no és, en el fons, més que un epifenomen del seu inacabable dietari, on l'escriptor deixa constància quotidiana de les seves reflexions sobre el món.

La reivindicació de l'assaig Fet i fet, Fuster reivindica l'assaig com el gènere més adequat a la seva activitat literària: l'assaig és l'escriptura "en mànigues de camisa". I reitera el record del mestre europeu del gènere, Michel de Montaigne, aquell primer escriptor descregut, autoanalític, escèptic, conscient de la base fisiològica de tot humanisme i fins i tot del que Fuster anomena amb gràcia "l'autonomia de la bragueta". Montaigne havia inaugurat amb orgull, en aquell moment auroral del segle xvi europeu, aquest gènere de caire egotista i intel·lectual, sense narrador ni personatges de ficció interposats entre l'autor i el lector, i lluny també de l'impudor íntim i l'exclamativitat que són característics de la poesia lírica. Fuster hi teoritza a bastament, donant una altra mostra de l'autosuficiència d'aquesta literatura d'idees que neix del diari personal, passa sovint pels diaris -per l'articulisme periodístic d'opinió- i desemboca finalment en les pàgines del volum bibliogràfic.

Perquè, en efecte, una de les característiques del gènere rau precisament en el seu innat fragmentarisme. Com s'ha dit manta volta, el bon assaig pot llegir-se en qualsevol de les seves pàgines, perquè manca d'una estructura closa, i palesa una clara vocació de discurs inacabat, tot esdevenint una eterna preparació per al que, en el món del teatre, seria la fixació definitiva d'una obra mitjançant l'estrena. La deliberació interior de l'assagista davant els ulls del seu lector no persegueix tant les conclusions definitives com el plaer de la conversa silenciosa a través de les pàgines del llibre, tot seguint el fil d'una argumentació sempre reversible o, si més no, matisable.

D'altra banda, el llibre -les lleis insubornables del producte bibliogràfic en el mercat editorial- imposa una extensió mínima determinada i unes certes expectatives d'unitarisme temàtic que faci consonar els materials aplegats. Els autopròlegs o pròlegs escrits per l'autor mateix -freqüents en aquests volums de recull- són el lloc idoni per a justificar la maniobra editorial de la recopilació de papers fragmentaris. En el seu primer llibre d'assaig -*Les originalitats* (1951)- Fuster es planteja explícitament aquesta aporia i conclou que la unitat del volum que presenta haurà de buscar-se tot just en la personalitat de l'autor, en la coherència interna d'una trajectòria intel·lectual de la qual el llibre no és sinó una mostra fefaent. En un volum molt posterior, *Sagitari* (1985), justifica així el títol sobreposat a una munió de papers diversos però sintonitzats com a conjunt: "Si el recull que avui presente amb les divagacions que m'obsessionen ha d'aguantar-se amb alguna referència retòrica,

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

podria ser "sagitari". Al capdavant, jo vaig nèixer un 23 de novembre." Dit d'una altra manera, el jo mateix de l'escriptor i les seves cabòries intel·lectuals es constitueixen en garant de la coherència profunda del seu discurs polimorf.

Altres vegades es busquen fórmules més convencionals per organitzar la diversitat de continguts sota una pauta formal aparentment incontestable: aquest és el cas del *Diccionari per a ociosos* (1964), llibre traduït amb èxit a l'espanyol, l'italià i l'anglès, on la disposició típica dels compendis lexicogràfics -l'ordenació alfabètica- permet presentar estructurats una sèrie de textos assagístics de factura i extensió ben diferents. El criteri és pràctic, si més no, i incontrovertible en un primer cop d'ull malgrat la seva profunda arbitrarietat. Comptat i debatut, Fuster mateix ho havia deixat insinuat, no sense un gra d'ironia, en un dels seus aforismes: "L'ordre alfabètic no és sinó una variant de l'ordre públic."

La cultura i altres temes Ben mirat, l'assagista es limita a parlar de les seves obsessions, de les dèries que li suscita la reflexió sobre el món. El tema central de l'assaig fusterià no és sinó aquest: un continu examen de consciència, on per "consciència" hem d'entendre la interacció d'un jo racional amb el món. L'autor s'instal·la així en un espai diferenciat respecte de la pura narració o la descripció de la realitat exterior i també respecte del pur crit íntim i irracionalista de la lírica. L'objecte de l'assaig és, doncs, el mateix procés de la deliberació interior de l'assagista sobre el món que l'envolta. I aquesta deliberació ha de partir d'un escepticisme que neutralitzi, com un antídoto o un desinfectant, la inèrcia dels dogmatismes: en termes ben gràfics, Fuster parla de "no mamar-se el dit". Ha de ser, així mateix, un discurs racionalment controlat, perquè només la llum del coneixement i de l'explicitació garanteix la utilitat pública -per als lectors- d'uns textos que se sotmeten a les regles de joc de la discussió crítica. Perquè aquesta discussió crítica és, al capdavant, l'estímul primer del coneixement: "Doneu-me un bon contradictori i seré capaç de construir les més excelses teories."

Una de les parcel·les temàtiques predilectes de l'assaig fusterià és la cultura, entesa com el conjunt dels mecanismes d'interacció de l'animal humà amb el seu medi ambient. Per exemple: la invenció de la cadira, de la forquilla o de qualsevol altre adminicle que contribueix al control humà del món, o bé les transformacions que per a la humanitat ha comportat l'aspirina o la penicil·lina, són motius d'originals reflexions crítiques.

Així, en el *Diccionari per a ociosos*, l'entrada "cadira" acull una indagació lúcida sobre l'evolució històrica del moble, sobre els canvis operats en els criteris de l'aparença social i de la comoditat corporal, sobre el progrés tecnològic... Un altre exemple el trobem a *Babels i Babilònies* (1972), que se centra en les transformacions sociològiques dels anys seixanta i on l'autor insisteix diverses vegades en el concepte de cultura, que defineix com tot allò que no és natura. Un dels capítols d'aquest llibre engega una deliberació retòrica sobre quina peça de roba hauria d'ostentar la prioritat cronològica en la història de la humanitat: la bufanda, el tapavergonyes, la butxaca o el cinturó d'on penjar una arma. Òbviament, darrere de cada opció s'amaga una concepció diferent del *quid* de la condició humana, on, per damunt de la mera defensa envers les inclemències del medi, hi ha urgències i interessos que es relacionen més aviat amb la vanitat, el pudor o l'agressivitat, sense exhaurir-ne la nòmina.

A la temàtica esmentada suara, caldria afegir matèries variades que ocupen la ploma de Fuster, com ara la literatura, la història o la política. Perquè és innegable que l'escepticisme fusterià no és incompatible, ans al contrari, amb un compromís nacional i social que pren cos en el que ell va anomenar "pamflets polítics" o en una obra tan emblemàtica com *Nosaltres els valencians* (1962), un autèntic assaig d'interpretació de la història i la identitat del País Valencià.

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

En tot cas, l'escriptura assagística no tracta mai aquests temes a la manera d'una monografia especialitzada o d'un llibre de filosofia -Fuster refusa insistentment aquesta qualificació per a la seva activitat intel·lectual-, sinó que s'endinsa en la matèria com un "especialista en idees generals", amb una mescla d'escepticisme, de curiositat insadollable i d'afany de fer-se llegir, que és per a ell l'obligació primera de tot escriptor. Al darerre hi ha una llarga tradició literària i cultural: Montaigne, Voltaire, *Xènius*, *Josep Pla*... És tot un arxiu discursiu d'estratègies per a desenvolupar aquest examen de consciència on l'escriptor s'assaja ell mateix a partir d'un tema qualsevol que li forneix la primera matèria, l'impuls primigeni de la seva deliberació. A més, per a donar cos d'escriptura a aquesta deliberació i per a aconseguir, amb la regla d'or de l'amenitat, generar un públic lector, l'assagista ha de treballar-se un estil lingüístic personal que doni cos i saba vital al seu discurs.

Alguns trets de l'estil fusterià Sens dubte, una de les aportacions cabdals de Fuster a la literatura catalana és el treball estilístic que fa de la seva prosa un instrument àgil de pensament, de discussió, de lectura amena. L'ombra de *Pla* -amic i mentor de l'autor, al qual va dedicar, com hem dit, un dels exercicis de caracterització que es coneixen com a homenots- plana sobre la prosa fusteriana ara i adés com un dels referents estilístics més indefugibles. No debades Fuster havia dedicat a l'obra de l'escriptor empordanès un estudi crític memorable, amb una mena de reciprocitat admirativa. I hi remarcava, entre altres aspectes, la proclivitat antilírica de l'estil de *Pla*.

Precisament, un dels trets més recurrents de l'estil fusterià és una ironia desmitificadora, una sornegueria molt planiana que fa contrastar escèpticament la buidor de les *grans paraules* amb el vessant materialista -sovint cruament biològic- de la realitat social. L'adjectivació, per exemple, pot sobtar per aquesta referència a atributs materials que no s'adiuen amb conceptes més abstractes o fins i tot solemnes, com ara quan es diu que el nacionalisme tradicional és "flàccid i descolorit", que certes paraules o idees poden ser "vidrioses", "lívides" o "refrigerants", que l'esquerra espanyola dels anys setanta era sovint "tartamuda, volàtil i hipotèrmica", que les llengües minoritzades poden ser "súbdites, arraconades, lil·liputenques o folklòriques". I qui diu adjectius diu també substantius -"el *bestiar* lletraferit indígena"- o adverbis -"salmons *acumuladament* difunts". De vegades la declaració de materialisme desmitificador s'expressa al llarg de tot un enunciat, com ara quan es diu que la idea filosòfica de la unitat del jo no és creïble si no és "a condició que incloga el reuma, el complex d'Èdip, l'orgasme".

Amb tot açò l'escriptor manifesta el seu propòsit de *descoagular* la mirada, és a dir, de presentar el món amb una llum nova que sacsegi les inèrcies de la percepció i tregui a la llum els paranys ideològics que s'amaguen en les rutines discursives. Aquesta operació es pot realitzar per mitjà d'una frase llampant, sovint una definició conceptual que comporti alguna metàfora sorprenent o una hipèrbole o el capgirament d'un lloc comú. Aforismes com són "Qui té llengua, de Roma ve", o "El matrimoni és l'única forma legal i honorable de complicitat que reconeix la nostra societat", o "Cada paraula ja és, en si, una perífrasi" il·lustren aquestes tècniques que constitueixen la base de l'estil sentenciós que Fuster utilitza per donar contundència i eficàcia retòrica al seu discurs, o en aforismes autònoms, o en frases lacòniques i rotundes, memorables, que s'insereixen al llarg de textos més amplis. Aquesta tendència a la sentenciositat és un dels trets més remarcables de l'estil de l'autor.

Els aforismes, que a vegades constitueixen tot un llibre com en el cas de *Consells, proverbis i insolències* (1968), són una aportació de l'autor a un gènere multiseccular que el fascinava i que havia trobat conreadors entre els moralistes francesos, en Nietzsche o, en el nostre segle, en les gloses orsianes. Però allò que en *Xènius* sol derivar cap a la *consigna*, en Fuster defuig sistemàticament el to dogmàtic, esdevé més aviat un *enigma* per desxifrar per mitjà de la meditació que no pas una consigna per acceptar acríticament, i llueix així els perfils més insolents de l'escepticisme.

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

Una de les estratègies que contribueixen a crear aquest efecte és la contaminació de conversacionalisme a què Fuster sotmet els seus assaigs i fins i tot la miniatura assagística i epigramàtica que és l'aforisme. Aquest seria un altre tret essencial del seu estil, que acosta l'escriptura al món de l'oralitat immediata, a la interacció entre autor i lector. Com ara en aquest aforisme dedicat irònicament a Xènius: "[Eugeni d'Ors](#)? Sí, home! Aquell ancià intel·lectual francès de dreta!" El discurs de Fuster va ple d'interjeccions, d'expressions col·loquials i d'altres marques d'oralitat que apropen la seva prosa d'idees a un model de diàleg deliberatiu allunyat de l'abstracció monòtona dels textos filosòfics. En aquest equilibri entre la idea profunda i la conversa vivaç rau probablement un dels mèrits més rellevants del model d'escriptura assagística que Fuster propugna.

Copyright text © 1999 Eduoc/ECSA

Tast de textos

Text

WEB: Magisteri Teatre-Mag Poesia

Reproducció dels poemes: "El matí i tu", "Cinc invocacions" i "Tres poemes inútils per a dos pintors que volen reinventar el món".

<http://www.mallorcaweb.com/Mag-Teatre/poemes-solts/fuster.html>

WEB: "Qüestió de noms"

Reproduceix un text de Fuster sobre les denominacions dels habitants dels diferents territoris de parla catalana.

<http://www.unitat.org/etnia/fuster.html>

WEB: Antologia de textos

Dins de la Biblioteca Joan Fuster, hi ha aquesta bona selecció digital de textos de l'autor. Amb selecció i pròleg de Francesc Pérez i Moragón.

<http://nti.uji.es/fuster/IndexEHC.html>

WEB: "La poesia"

Un poema de l'autor al web *Viu la poesia*.

http://www.viulapoesia.com/pagina_2.php?itinerari=13&tipus=1&subtipus=2&idpoema=249

WEB: Fuster a EPdLP

Nota biogràfica en castellà amb un fragment d'una de les seves obres a El Poder de la Palabra.

<http://www.epdlp.com/escritor.php?id=1734>

Àudios

AUDIO: Enric Sòria diu Fuster

Enric Sòria diu Fuster

http://lletra.uoc.edu/anterior/noms/jfuster/html_especials/joanfusterrecita1.html

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

Biobibliografia

Biografia

WEB: A la Hiperenciclopèdia

http://www.enciclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0028550

WEB: Fitxa al "Qui és qui a les lletres catalanes"

<http://cultura.gencat.net/ilc/qeq/FitxaAutors.asp?nom1=fus&nom2=&cerca=Cerca&quinform=form1&NRegistre=6&idregistre=6920>

WEB: Membre de l'IEC

Joan Fuster, membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans.

<http://apmembres2.iec.cat/detall.aspx?pkMembrePLE=291>

WEB: Joan Fuster a Literatura valenciana actual

Fitxa dedicada a l'autor en aquest web de la Universitat d'Alacant.

<http://www.iifv.ua.es/lletraferit/consultes/veureAutor.asp?pld=15>

Bibliografia

WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://cataleg.bnc.cat/search*cat/?searchtype=a&searcharg=Fuster+Joan+1922&sortdropdown=-&se archscope=13&searchscope2=13&SORT=D

WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search*cat/a?SEARCH=Fuster+Joan+1922&sortdropdown=-&searchscope=23

WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

<http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C|SFuster+Joan|Orightresult|U1?lang=cat&suite =pearl>

WEB: Per comprar-ne llibres

<http://www.llibres.cat/ca/detall-autor/fuster-ortells-joan>

WEB: Articles de l'autor (Traces)

<http://traces.uab.cat/search?f=author&p=Fuster%20Joan&sc=1&ln=ca>

WEB: Articles sobre l'autor (Traces)

http://traces.uab.cat/search?ln=ca&p=Fuster%2C+Joan&f=keyword&action_search=Cerca&c=Trace s+%3A+base+de+dades+de+llengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

Comentaris sobre l'autor

Crítica

WEB: Biblioteca J. Fuster de textos electrònics

Bona biblioteca virtual d'autor a càrrec de la Universitat Jaume I de Castelló.

<http://nti.uji.es/fuster/>

WEB: Pàgina de l'AELC

Biografia, cronologia, llista de referències.

<http://www.escriptors.com/autors/fusterjoan/index.html>

Diversos

WEB: Biblioteca Casa-Museu Fuster a Sueca

Informació sobre la Biblioteca Casa-Museu Joan Fuster al web Espais escrits de la Xarxa del Patrimoni Literari Català.

<http://www.espaisescrits.cat/home.php?op=6&module=escriptors&ides=22&idioma=cat>

WEB: "Auca de Joan Fuster"

Auca escrita per Joan Vilamala al web La paret de les auques.

<http://www.auques.cat/tot.php?auca=fuster>

Comentaris

WEB: "Joan Fuster, literatura, nació i compromís"

Notícia sobre l'homenatge a Fuster a la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna.

<http://www.blanquernaradio.com/especials/fuster/default.htm>

WEB: "Joan Fuster i la funció de la crítica"

Comunicació de Josep Ballester (U. de València) a la III conferència virtual "Catalan Culture and the Academy" (2000).

<http://www.uoc.edu/jocs/3/conferencia/ang/ponencies2.html#balles>

PDF: "Epistolari fusterià"

Ressenya de Josep Iborra sobre el primer volum de *Correspondència* de Fuster a *Caràcters*, núm. 2 (1998).

<http://www.uv.es/caracters/pdf/CARACTERS-2.pdf>

PDF: "Uns nous lectors de Joan Fuster?"

Ressenya de la reedició de *Contra Unamuno y los demás* de Fuster a *Caràcters*, núm. 5 (1998), signada per Vicent Raga.

<http://www.uv.es/caracters/pdf/CARACTERS-5.pdf>

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Joan Fuster a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <http://lletra.uoc.edu/ca/autor/joan-fuster> >

Propostes didàctiques

text

WEB: Activitats per treballar “La poesia”

Un poema amb propostes al web *Viu la poesia*.

http://www.viulapoesia.com/pagina_6.php?tipus=1&subtipus=2&itinerari=13&idpoema=249
